

פנינים

ופרפראות נבחרים לפרשת השבוע

"פרשת דברים - חזון"

עורך: הרב יוסף ברגר

לתגובות והנצחות - לשיעורים והרצאות: pninim16@gmail.com - 054 - 8455798 - ניתן לקבל את העלון במייל.

לומר את דעתו בענין, ההלכה היא שמתחילים מהקטן שבין הדיינים, כי אם בתחילה ישאלו את פי אב בית הדין, והוא יאמר את דעתו, כל הדיינים הבאים אחריו לא ירצו לחלוק עליו ויאמרו כמוהו, התורה רצתה שהדיין כן יאמר את דעתו, לכן מתחילים מהסוף. שואלים את הדיין הקטן ביותר בבית הדין מה דעתו, אחריו את היותר גדול ויותר גדול, ורק בסוף שואלים את אב בית הדין מה דעתו בעניין. והנה, כאן הרי דנו דיני נפשות האם להרוג את בר קמצא או לא, וכיון שרבי זכריה בן אבקולס היה אב בית הדין, לכאורה היו צריכים לשאול אותו אחרון, ואם אכן היו שואלים אותו אחרון, יתכן מאד שברוב דעות היו הורגים את בר קמצא. אלא שרבי זכריה בן אבקולס מרוב ענווה, אחז את עצמו לדיין הקטן מכולם בבית הדין, ועל כן אמר את דעתו ראשון. התוצאה היתה שכל הבאים אחריו לא רצו לחלוק עליו כי ידעו את האמת שהוא הגדול מכולם, וממילא לא הרגו את בר קמצא.

נמצא, שאותה ענווה של רבי זכריה - היא שגרמה בסופו של דבר לחורבן בית מקדשנו. עד כאן דבריו הנפלאים של הגאון מוילנא זי"ע.

אך בואו ונראו את הפשט הנורא שאמר הרה"ק בעל ה"מאור עיניים" מטשורניביל זי"ע ממנו אנו צריכים ללמוד מוסר השכל גדול: דהנה זה וודאי שרבי זכריה גדול בדורו היה, והרי לך, שההכרעה הייתה כדבריו - אף במקום חשש סכנה משום שלום המלכות. ומדוע באמת לא חשש רבי זכריה לסכנה הגדולה - והרי אין דבר העומד מפני פיקוח נפש וכל שכן במקום שכל נפשות ישראל יהיו בסכנה ע"י מניעת הקרבת הקרבן, כפי שראינו שיצא מכך בסוף, שנשרף בית המקדש ועמו נמבחו רכבות אלפי ישראל. אז מדוע באמת לא חשש רבי זכריה לסכנה הגדולה?

אלא - אמר הרה"ק בעל ה"מאור עיניים" זי"ע - מוכרחים לומר שרבי זכריה ראה ברוח קדשו שכבר נגזרה גזירה ועתיד הכית להחרב, על כן חישב בעצמו - מדוע יקריבו לחינם 'בעל מום' הרי לא יועיל הדבר כמאומה למנוע את חורבן הכית, שאף אם יקריבוהו יסבב הקב"ה את החורבן על ידי דבר אחר. ומה שלא גילה את מעמו לכהני ה', זה היה לרוב ענוותנותו של רבי זכריה, שלא רצה להודיע בריש גלי שזכה לראות ברוח הקודש, לכך סתם ולא פירש. אמנם בענוותנותו זו גרם הוא בעצמו לחורבן הכית, כי אם היה מגלה שכבר נגזרה גזירת חורבן על בית המקדש, היו בני ישראל מרבים בתפילה ובתשובה, והיו קורעים עולמות ומונעים את החורבן בתפילתם, אך מאחר שלא ידעו לא התפללו ונחרב הכית!...

אמר הכותב: היום לאחר אלפיים שנות גלות, שאין אנו צריכים 'רוח הקודש' בכדי להבין שאנו בגלות נוראה, כי הרי כל אחד ואחד מרגיש וחש אותה על בשרו - גלות והסתר פנים קשה ברוחניות ובגשמיות. ואין בית שאין מרגישים בו את עול הגלות. אז מדוע שלא ניקח את הכח האדיר של תפלה שנתן לנו הקב"ה ונזעק ונצעק אל ה' שיחיש לגאלנו גאולת עולם? אל לנו להסכים עם כך שהייב להיות השנה 'צום תשעה באב', זה יכול עוד להשתנות! עם רק ללמוד מוסר השכל מענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס, ונשתמש עם הכח האדיר שנתן לנו הקב"ה בפנינו: "תפילה וצעקה" שכוחה לבטל גזירות ולהצמיח ישועות למעלה מדרך הטבע!

יחידו נתלכד כולנו כל אחד במקומו, ונעשה מה שעשו אבותינו במצרים שעזר להם לצאת מן הגלות: "ונצעק אל ה' אלוקי אבותנו וישמע ה' את קולנו וירא את עניינו ואת עמלנו ואת לחצנו וישלח מלאך ויוצאנו ממצרים..."

אם כך נעשה וירחם עלינו הקב"ה, נזכה לשיר במוצאי ש"ק הקרוב כשמהה רבה: "אליהו הנביא, אליהו התשבי, אליהו הגלעדי בא אלינו עם משיח בן דוד..."

איזה לימוד אנו צריכים ללמוד מענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס שהחריבה את בית מקדשנו?

בגמרא (גיטין נו.) מובא את כל ההשתלשלות של סיפור בר קמצא אך שאחרי שבוישו שנאו בעל הסעודה ברבים והשליחו החוצה, מבלי שאף אחד מן החכמים מחה על בזיונו, הלך והלשין לקיסר: "מרדו בן יהודאי! שאלו הקיסר: "מי יאמר שאכן כנים דבריך?" ענה לו בר קמצא: "שלה להם בהמה לקרבן להקריב על המזבה, ותראה אם מקריבים אותם בבית מקדשם. אני אומר שהם מרדו כך ולא יאותו להקריב את קרבנך". הלך הקיסר ושלה בידו של בר קמצא עגל משולש, השלישי לבמן, שהוא המשובח ביותר. תוך כדי הליכתו לירושלים, הטיל בו בר קמצא מום בעגל. בניב שפתים - בשפתו העליונה של העגל. ויש אומרים, בדוקין שבעיניים. (מסבירים המפרשים: שיש כאן רמז על הסיבה האמיתית שהביאה לחורבן בית המקדש, שהיא הפגם שהיה ב"עיניהם" של ישראל - מדת העין רעה, והפגם שהיה "בשפתותיהם" - דיבורים אסורים של שנאת חנם האחד על השני.) ולשתי הדעות, המקום שבו הטיל את המום היה מקום שעבורנו, היהודים, הוא נחשב למום, ואין להקריבו בבית המקדש, אך עבור הגויים, אם רוצים להקריב קרבן לשמים בכמה שלהם, אינו נחשב למום, ממילא הקיסר הגוי לא יבין למה לא הקריבוהו. בר קמצא הגיע לבית המקדש ובידו קרבן מאת הקיסר, ואז מתברר שבקרבן יש מום.

התעורר ויכוח בין החכמים מה יש לעשות במקרה כזה: רבנן סברו להקריבו למרות המום שבו, משום שלום מלכות. אמר להם רבי זכריה בן אבקולס, "יאמרו בעלי מומין קרבין על המזבה" - יתפרסם הדבר, ואז יאמרו שניתן להקל ולהקריב בעלי מומין על גבי המזבה אפילו כשאין בו משום שלום מלכות!

הסכימו החכמים לדבריו, אבל סברו שיש להרוג את בר קמצא, כדי שלא ילך לקיסר ויספר לו שמרבו לקבל את קרבנו. אמר להם רבי זכריה בן אבקולס: "יאמרו מטיל מום בקדשים יהרג" - אם נהרגנו ילמדו אנשים מכך שהמטיל מום בקדשים נהרג. כלומר, אדם שהטיל מום בקדשים באמת אינו חייב מיתה, אלא שכאן, במקרה המסויים הזה, היו צריכים להרוג אותו מחמת סיבה מיוחדת של שלום המלכות. אבל מי יידע שהריגתו נעשה בגלל סיבה זו? הרי הסוף שאת התקדים יזכרו, אבל את המקרה המיוחד שהיה כאן לא יזכרו, ועוד עלול לצאת כאן תקלה שאנשים יחשבו שהדין שמי שמטיל מום בקדשים יהרג!

ואכן לא הרגו אותו, וגם לא הקריבו את קרבנו, והניחו לו ללכת לדרכו. כתוצאה מכך, הלך בר קמצא בחזרה אל הקיסר, וסיפר לו שלא קיבלו את הקרבן, אז קיבל הקיסר את עלילתו שהיהודים מרדו בו, ונתגלגלו הדברים שעלה הקיסר לירושלים והעלה את מקדש ה' באש, ועם ה' נלקחו אל שבי הגלות המר בו אנו נתונים עד היום הזה.

על כך אומרת הגמרא שם: "אמר רבי יוחנן ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס, החריבה את ביתנו, ושרפה את היכלנו, והגליתנו מארצנו!..."

נשאלת השאלה, מהו הלשון "ענוותנותו" של רבי זכריה בן אבקולס, איזו עניויות יש כאן, הרי כל מענותו היו 'מן הדין' שלא יאמרו בעלי מומין קרבין על המזבה וכו'. ומה שייך בענין זה ענווה? היה כאן ספק הלכתי והוא פסק לנהוג באופן מסוים. מדוע מעשהו מוגדר כענווה?

אז הגאון מוילנא זי"ע ביאר בפשטות: כשדנים דיני נפשות בסנהדרין, ואחרי כל הירישות וההקירות מגיעים לשלב הכרעת הדין, וכל דיין צריך

יומא היה תולה בגדים אלו בחוץ "אולי יעבור בנו בשוק ויראה בגדיו שהיה לו מקדמת דנא, אז אולי יתחרט ויעשה תשובה", ובראות הבן בגדי יקר אלו "דוח לבו וסמר בשרו בזכרו את בגדיו... וכאשר ישים זאת אל לבו בלב שלם, אזי כביכול מה מאד יכמרו רחמיו של האב בראותו שהבן מתחרט על מעשיו", ומחזירו אל חיקו, ומלבישו שוב בגדים משובחים לכבוד ולתפארת.

וזהו ה"מועד" ב'ט' באב, דאנו בני ישראל היינו לבושים בבגדי פאר, וכינו לבית המקדש מקום השראת השכינה ומקום ירידת השפע וכו', ומרוב עוונותינו חסרנו כל אלה, ובאי יומא – בו נטל תפארתנו – "נתעורר כל הדברים שהיה לנו בוטח הבית" ולכן נקרא 'מועד', כי בו מתנוצצים כל האורות וההשפעות דאז, וזהו משום שהקב"ה רוצה שנתבונן במה שחסרנו, ונבכה ונתאוונן על החורבן, "ונפרוש כפינו לאלקי השמים דיחזיר אותנו לבית מאוינו כמאז ומקדם... אזי יכמרו רחמי הקב"ה על עמו בני ישראל"

בין פארן ובין תופל ולבן והצרות ודי זהב (א, א)

כתב הגר"א מוילנא זי"ע בספרו "אדרת אליהו": דע כי בשבעים שנה האחרונות של הגלות הוא גלות הערב רב. ויש המשה מיני ערב רב:

- א. בעלי המחלוקת ובעלי הלשון הרע – הגורמים לשנאת הינם.
 - ב. הרודפים אחר התאווה כמו זנות וכדומה.
 - ג. הרמאים שמראים עצמם כצדיקים ואין לבם שלם עם.
 - ד. הרודפים אחר הכבוד, ובונים חרבות למו לעשות להם שם.
 - ה. הרודפים אחר הממון.
- ומשה רבנו ע"ה כשהוכיח את עם ישראל, חישב במילים אלו את כל החמש כיתות. דהיינו "פארן" הם בעלי מחלוקת ובעלי לשון הרע, כי משם נשתלחו המרגלים שדיברו לשון הרע. ו"תופל" אלו הם הרודפים אחר התאווה שהיא תיפלות. "ולבן" הם הרמאים, המראים עצמן לבן מבחוץ. "והצרות" הם הרודפים אחר הכבוד ובונים חרבות וחרבות. "ודי זהב" הם הרודפין אחר הממון.

ומפיים שם הגר"א: ואמר "פארן" מתחילה, כי המחלוקת נגד כולם, והם נקראים עמלקים, ואין בן דוד בא עד שיעברו מן העולם, ועליהם נאמר תמחה את זכר עמלק כמבואר בזהר (ח"א כה ע"א).

כידוע, אף בית המקדש השני נחרב אך בשל שנאת הינם ומחלוקת. וכדאי להביא כאן את דבריו הנפלאים של הגה"ק בעל ה"ערוך לנר" זי"ע:

דהנה, הגמרא בסוף מסכת מכות מספרת, על רבן גמליאל, רבי אלעזר בן עזריה, רבי יהושע ורבי עקיבא, שעלו יום אחד לירושלים בתקופה שלאחר חורבן בית שני. כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם. כיון שהגיעו להר הבית, ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים והיו כולם בוכים ורבי עקיבא מצחק. (הגמרא בהמשך מסבירה שם מדוע רבי עקיבא היה מצחק).

שאל הגה"ק בעל ה"ערוך לנר" זי"ע מדוע דוקא שועל יצא מבית קדשי הקדשים ולא היה אחרת?

ובאמת בתקופת בית ראשון – אומרים חז"ל (יומא סט ע"ב) – חכמי ישראל התפללו להקב"ה על היצר הרע של העבודה זרה שיתבטל מן העולם, וכך אמרו: "הווי הווי יצר זה של העבודה זרה הוא זה שהחריב את בית המקדש והרג את כל הצדיקים, והגלה את ישראל מארצם, ועדיין רוקד הוא בינינו ומסיתנו לעבוד עבודה זרה?... הלא לא נתת לנו אותו רק כדי שנקבל שכר על ידו במה שנתגבר עליו. אין אנו רוצים אותו ואין אנו רוצים את השכר הבא על ידו כשנתגבר עליו.

ואכן תפילתם התקבלה, ונפץ אתא כי גוריא דנורא מבית קדשי הקדשים – יצא מקדשי הקדשים דמות גור אריה של אש. "אמר להם זכריהו הנביא לישראל: היינו יצרא דעבודה זרה" – זהו היצר של העבודה זרה.

וצריך להבין מהו פשר ההבדל בין בית ראשון לבית שני, מדוע בבית ראשון יצאה מבית קדשי הקדשים דמות אריה, ואילו בבית שני – שועל?

וביאר ה"ערוך לנר": בית ראשון נחרב בגלל ג' עבירות חמורות – גילוי עריות, שפיכות דמים ועבודה זרה. העוונות הללו הם בבחינת אריה, העבירות החמורות שישנן. ליצר הרע היה כח של אריה להחטיא את ישראל בחמאים החמורים ביותר. לכן כשהם התפללו – יצא אריה מבית קדשי הקדשים.

אבל בבית שני לא היה אריה, היצר הרע של העבודה זרה הרי כבר התבטל מן העולם קודם לכן. על מה אפוא נחרב הבית?

על עוון שנאת הינם, שהוא נמשל לשועל – היה חכמה וערמונית מאין כמותה. כדי לעורר שנאת הינם בין יהודים, צריך היצר הרע להיות ערמומי כשועל. לבוא אל האדם, מהופש לצדיק עם זקן ארוך, וללחוש באזניו: "מדוע אתה שותק לו, תראה מה עשה לך?" וכשיטען: "אני הרי צדיק ורוצה לוותר", יאמר בצדקנות: "הלא זו מצוה לרדוף אותו!..." זהו שועל. הוא מתחכם ויודע איך ליצור את המחלוקת עד שבסוף תהיה שם שנאת הינם.

הטעם שנקרא השבת שלפני תשעה באב "שבת חזון"
הסביר הרמב"ם רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע, מדוע נקרא שבת זו 'שבת-חזון', כי 'חזון' הוא מלשון 'מחזה' – בשבת זו מראים לכל אחד ואחד מישראל את בית המקדש השלישי מרחוק!...

הוא מביא על כך משל מאב שהכין לבנו בגד יקר, והבן קרעו. הכין האב לבנו מלבוש שני, ואף אותו קרע הבן. עשה האב בגד שלישי, אך לא נתנו לבנו. הוא שומר את הבגד אצלו ורק "לפרקים רחוקים ידועים" הוא מראה לבן את הבגד, באומרו, שאם יתנהג כראוי – יקבלו.

בשבת זו שעליה המליצו צדיקים: "רכ לך שבת בעמק הבכא" – שהשבת הזאת שנמצאת לכאורה בעמק הבכא, בתוך החושך של האבל על חורבן הבית, היא רב לך – היא השבת עם האור הגדול ביותר, כי כאשר יש חושך גדול, אז האור מאיר ביותר!
בשבת זו הקב"ה מאיר לנו באור גדול ואומר לנו: "ראו ותחזו את הבגד היקר שתפירתי עבורכם!..."

תשעה באב שחל בשבת – נדחה

מסופר, כי פעם בא חסיד אחד מארץ ישראל לשבות בשבת חזון אצל הרמב"ם בעל ה"חידושי הרי"ם" מגור זי"ע, והיה אותו חסיד כ"עצבות". נענה ה"חידושי הרי"ם" זי"ע ואמר: שבת הוא מכנים אורחים גדול, כשמגיע ראש חודש, מזכירים יעלה ויבוא והלל, וכשמגיע חול המועד נותן לו השבת את תפילת המוספין, וכשמגיע יום טוב ויום כיפור, נותנת לו השבת את הכל גם את השרית והמוסף. ברם כשמגיע תשעה באב (כשתשעה באב חל בשבת) אומר לו השבת: "בבקשה עבור ואל תפריע את שמחתך!..."

מדוע תשעה באב נקרא מועד?

מצינו בפוסקים, לגבי הליכות והלכות שונות, תשעה באב איקרי מועד על שם הכתוב (איכה א, טו): "קרא עלי מועד" (בית יוסף סימן תקנ"ט בשם התשב"ץ). וצריך להבין הענין בזה, וכי יאה הדבר לקרוי יום שחרב בית המקדש בתואר "מועד"? לשמחה מה זו עושה?

אלא הסביר הרמב"ם רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע בספרו "פרי צדיק" (פרשת דברים אות יג) הסבר נפלא הנותן מבט מיוחד ומלא תקוה על יום "תשעה באב". בהקדם דברי הגמרא (יומא נד, ב): "אמר ריש לקיש, בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו כרובים המעוררין זה בזה". ותמוה, הרי מה שהיו מעוררין זה בזה הוא סימן ברכה וחיבה לישראל (עיין בבא בתרא צ"ט, א), ובהיפך בקללתן אם לא היו מעוררין הוא סימן קללה ושנאה" (לשון המהרש"א שם), ואיך יתכן שבשעת החורבן היו הכרובין מעוררין זה בזה?

אלא ההסבר הוא: משום שהחורבן וההרס הביאו את בני ישראל לידי הרהור תשובה על מעלליהם, ובכך נפתח תיכף הפתח לגאולתן וישועתן של ישראל, כנודע מה שאיתא בירושלמי ומדרש (איכה רבה א, ע) שבט' באב אחר החורבן נולד משיח. ועומק הבנת הדברים: "שאכן מקודם שנחרב הבית היו באמת אין עושיין רצונו של מקום, שלא עלה על דעתם שיחרב הבית, אבל אך כשראו שנכנסו אויבים להיכל, תיכף הרהרו כל ישראל בתשובה והתחרטו על מעשיהם הרעים, רק שכבר נגזרה גזירה, וכמו שהוכיחם ירמיה למה לא עשו תשובה עד שלא נגזרה גזירה שאז לא היה נחרב, ואז תיכף נעשו ישראל בכלל עושיין רצונו של מקום ומוה נולד תיכף משיח".

ענין זה מתעורר בכל שנה, כשם שאז נתעוררו ישראל בתשובה ביום זה, כך בכל שנה בט' באב בני ישראל מתעוררין בתשובה, וכשם שאז זכו למחילה וכפרה על עוונותיהם עקב צערם על החורבן, כך בכל שנה יום זה מוכן לסליחה ולכפרה, דוגמת יום הכיפורים...

וכתוצאה מכך, כשם שאז נולד אורי של משיח ביום זה, כן בכל שנה בתשעה באב נולד משיח, שבכל דור יש נפש אחד שראוי להיות משיח אם יהיה הדור זכאי ותחילת אורו ביום תשעה באב!

לכן נקרא יום זה "מועד", שהרי אין לך יום טוב גדול מזה שבני ישראל זוכים לתשובה ולכפרה על עוונותיהם ופשעיהם.

אמר הכותב: אחרי שקוראים את הדברים הנוראים הנ"ל, אין לנו אלא לקחת את עצמנו בימים הבאים לקראתנו, ולקדשם כראוי בלימוד התורה, בתפילה, ובעשיית המצוות, לקבל על עצמנו עול מלכותו יתברך, בכדי שאכן נהיה זכאים וראויים להתגלותו ולתחילת אורו של משיח צדקנו שיתגלה אלינו ברוב ורחמים וחסדים גלויים, אכי"ר.

הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע הוסיף לכאר את הדברים במשל: למה הדבר דומה: לבן מלך שסרה, הפשיטו המלך את בגדיו כגדי החג והפאר וההדר, והלבישו בגדי קדרות וחשכות, ועשה המלך לעצמו סימן לאותו היום בו הפשיט את בנו מבגדי תפארתו, ובכל שנה בהגיע האי

"קו הפנינים" החזרות האמיתיות!
077-2222-855